

## De openbare watervoorziening op lange termijn\*)

Over de toekomstige watervoorziening van Nederland is reeds vele malen gesproken. Onlangs nog in de ledenvergadering van de VEWIN, waar de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid het vraagstuk van de reorganisatie besprak. Ik zal u aan de hand van een vergelijking tussen de huidige situatie en een mogelijke situatie aan het eind van deze eeuw confronteren met mijn persoonlijke conclusies daaruit. Ik zal daarbij de huidige en de toekomstige situatie van de openbare drinkwatervoorziening achtereenvolgens belichten en wel in technisch, financieel-economisch en organisatorisch opzicht. Op een zo complex terrein als de watervoorziening zal beperking tot hoofdzaken noodzakelijk zijn.

### HUIDIGE SITUATIE

Allereerst dus de huidige situatie van de watervoorziening van Nederland.

Te vermelden waard is het feit van de bijna 100% aansluiting, waarvan gemiddeld al 70% is bemeterd. Vermeldenswaard is eveneens het bestaan van een krachtige bedrijfsvereniging en van een uitstekende spuurwerkorganisatie, belichaamd in VEWIN en KIWA, die beide blijk geven hun taken op voortreffelijke wijze te verstaan. Wij mogen echter constateren dat de 100% aansluiting het mooie resultaat is van een taak, die als geëindigd beschouwd moet worden. Na de totstandkoming van waterleiding in geheel Nederland, waarbij het RID een zo belangrijke rol heeft gespeeld, vraagt een verdere uitbouw al onze aandacht. Ik kom daar straks op terug.

### Technisch

Bezien wij de huidige toestand dan kan het volgende worden opgemerkt.

#### Waterwinning

Productie van water geschiedde in 1968 voornamelijk in grondwaterpompstations met een totale productie van ruim 500 miljoen m<sup>3</sup>. De grootten van deze pompstations variëren van enkele honderdduizenden tot tientallen miljoenen kubieke meters; geconstateerd kan worden dat productie en zuivering geschieden in talrijke kleine eenheden, welke verspreid gelegen zijn en met uitzondering van Zeeland en de kuststreken van de noordelijke provincies, over het gehele land zijn verdeeld.

Daarnaast werd door de waterleidingbedrijven rond 225 miljoen m<sup>3</sup> water geproduceerd uit oppervlaktewater.

Naast de productie door waterleidingbedrijven ten behoeve van bevolking en industrie won de industrie belangrijke hoeveelheden water zelf t.w. rond 450 miljoen m<sup>3</sup> uit het grondwater en rond 200 miljoen m<sup>3</sup> uit oppervlaktewater, waarmee de totale onttrekking van grond- en oppervlaktewater van waterleidingbedrijven en industrie tezamen rond 1.375 miljard m<sup>3</sup> water bedraagt. Dat het de bedrijven van Rotterdam, Den Haag, Amsterdam, Dordrecht en de provincie Noord-Holland zijn, die het oppervlaktewater zuiveren, hetzij onmiddellijk, hetzij met inschakeling van infiltratie in de duinen, behoeft ik niet nader te vermelden.

Wel heb ik behoefte iets over de bescherming van waterwingebieden op te merken. Al te weinig wordt beseft welk een

groot goed de watervoorraden in de ondergrond en de duinen vormen. Het grote belang daarvan voor een ongestoorde watervoorziening is bij de endosulfan-vergiftiging van de Rijn duidelijk gebleken. Desondanks aarzelt men niet om op ingrijpende wijze te tornen aan de produktiekapaciteit en de beschermingsmogelijkheden van waterwingebieden door wegen of transportleidingen te ontwerpen langs en door waterwingebieden. Komt het door ons gebrek aan overtuigingskracht dat waterwinbelangen nog wel eens achteraan komen, of is de versnipperde organisatie daaraan debet? Aan u het antwoord. Ik constateer dat de bescherming van waterwingebieden een punt van grote zorg is en ons aller solidaire inspanning vereist.

#### Transport en distributie

Bij het productiepatroon van grondwaterpompstations behoort in het algemeen een vrij eenvoudig transportsysteem. Daar waar het grondwater getransporteerd moet worden naar gebieden met brak of zout grondwater en voor de gevallen, waarin oppervlaktewater van de rivieren naar de duingebieden moet worden gebracht, kan worden gesproken van belangrijke transportproblemen. Nu reeds kan gesteld worden dat het ondergronds verkeer niet die bescherming geniet, die het zou moeten hebben, hoewel er reeds hier en daar aanwijzingen zijn dat met de aanleg van grote transportleidingen rekening wordt gehouden bij de planologische bestemming van gebieden. Ik doel op de leidingstraat Noord-Brabant en op mogelijke opnemings van transportleidingen in het streekplan voor Midden-Zeeland.

Naast hetgeen betreft het grote transport en het langeafstand-transport is er een ontwikkeling gaande op het gebied van transport van verschillende kwaliteiten. Deze ontwikkeling zal vooral in de industriële centra voortgang vinden wanneer gedestilleerd water tot het normale pakket van de bedrijven gaat behoren.

### Economisch

Aan de economische aspecten van de watervoorziening wordt naar mijn mening te weinig aandacht gegeven. Ik wil dat toelichten door achtereenvolgens stil te staan bij de praktijk van de afschrijvingen, levensduren, tarieven en lange-termijnplanning. Wat betreft de afschrijvingsmethodiek: er is een grote verscheidenheid in systemen van afschrijving te constateren. Veelal wordt als basis voor de berekening genomen de historische aanschaffingswaarde. Slechts in enkele gevallen past men vervangingswaarde toe, waarbij het dan nog zeer de vraag is of dit op de juiste wijze geschiedt. De afschrijving geschiedt in de meeste gevallen via een rechtlijnige afschrijving, waardoor een lastenlijn ontstaat, welke tegengesteld is aan de opbrengstenlijn, hetgeen voor openbare nutsvoorzieningen een onjuiste methodiek is, zeker indien het omvangrijke investeringen met aanvankelijke onderbenutting betreft.

In enkele gevallen worden de kapitaalslasten berekend door middel van het annuïteitensysteem en dan doorgaans met toepassing van een rechtlijnige annuïteitensysteem, wat een gelijkblijvende kapitaalslast betekent tegenover een eveneens weer stijgende opbrengstenlijn. Het is mij niet bekend dat bij waterleidingbedrijven wordt gewerkt met olopende annuïteiten, waarbij het verloop van kapitaalslasten gelijk is aan het verloop van de verwachte opbrengstenlijn. Evenmin is mij bekend of met het vrijwel identieke systeem van uni-teiten wordt gewerkt.

\*) Toespraak gehouden op het AQUATECH-congres op 24 oktober 1969, RAI, Amsterdam.

Wat betreft de levensduren: in vrijwel de meeste gevallen wordt met een technische levensduur gerekend, waardoor de afschrijvingstermijnen 40 tot 50 jaar lang zijn. Een nader onderzoek naar de economische levensduur ware aan te bevelen. Onder economische levensduur ware dan te verstaan die levensduur van de activa, welke bij de huidige en toekomstige maatschappelijke en technische ontwikkeling noodzakelijk is teneinde een vloeiende lastenlijn te verkrijgen. Zoals ik al zei is een nader onderzoek naar de economische levensduur wenselijk. Deze wenselijkheid geldt evenzeer voor een nader onderzoek naar de werkelijke omvang van de vervangingswaarde voor deze bedrijfstak. Daarbij dient dan eveneens aandacht gegeven te worden aan de toename van de kapitaalsproductiviteit. Het zou dan wel eens mogelijk kunnen zijn dat de correctie voor de vervangingswaarde veel kleiner is dan men in het algemeen geneigd is aan te nemen. Een verdere discussie in waterleidingkringen over deze belangrijke bedrijfseconomische grondslag van de bedrijfsvoering acht ik van groot belang.

Wat betreft de tarieven: de grote verscheidenheid in opbouw en filosofie en het ontbreken van statistische bewerkingen maakt het onmogelijk om in het kort een beeld te geven van de tarieven van de waterleidingen in Nederland. Ik volsta met enige algemene opmerkingen.

Hoogte en structuur van de tarieven zijn slechts bij uitzondering gebaseerd op het beginsel van levering van capaciteit, d.i. ter beschikking stelling van capaciteit, enerzijds, en levering van water anderzijds. Met waardering zij gewag gemaakt van de poging van Van Nes om het capaciteitstarief op basis van statistische bedrijfsgegevens te introduceren. Slechts enkele bedrijven passen dit capaciteitstarief toe. Niet alleen de industrie maar ook de bevolking vraagt naar een doorzichtige kostprijsbepaling, naar een doorzichtig tarief en bovenal naar een uniform tarief. Deze doorzichtigheid en duidelijkheid van het tarief kunnen slechts worden bereikt indien de kosttoerekening aan de verschillende gebruiksgroepen op de juiste wijze plaatsvindt. In dit verband is het initiatief van de VEWIN om tot uniforme methoden van kostprijsberekening te komen, toe te juichen.

Ten slotte nog een algemene opmerking.

Bij een bedrijfstak, waarvan de activa zoveel jaren meegaan, en waar de problematiek van de financiering een grote rol speelt, althans zou moeten spelen, is het merkwaardig dat van een voortschrijdende lange-termijnplanning nauwelijks sprake is. In het algemeen ontbreekt een investeringsplanning voor de middellange termijn. Natuurlijk ontbreekt dan ook een financieringsplan, terwijl in vele gevallen ook een organisatie en de personeelsplanning voor die termijn ontbreekt. Gezien de grote afhankelijkheid, bijna de volledige afhankelijkheid van financiering van derden, verbaast het des te meer dat deze plannings ontbreken. De financiering van de uitgevoerde werken geschiedt in de meeste gevallen niet uit eigen middelen, hetgeen een volstrekte afhankelijkheid van de kapitaalmarkt betekent of wel een afhankelijkheid van het bestedingsniveau van de lagere overheid.

Volledigheidshalve dient opgemerkt, dat de hoogten van de tarieven veelal liggen beneden de hoogte van de feitelijke kostprijs. Het behoeft geen betoog, dat in de huidige maatschappelijke ontwikkeling een produkt als water dat een schaarsteprodukt aan het worden is, slechts tegen kostprijs mag worden verkocht. Dit geldt naar mijn mening niet alleen voor levering van verbruikswater aan de industrie, maar ook voor de levering aan de bevolking.

Ik betreur het te moeten constateren hoe weinig uitwerking het symposium te Eindhoven heeft gehad op het tarievenbeleid van de bedrijven. Verdere discussie van de daar aangesneden problematiek acht ik wenselijk.

Na deze kritische kanttekeningen moge ik ter wille van het evenwicht een interessant initiatief vermelden. Ik doel hier op een studie over tarieven en economische grondslagen op initiatief van 14 streekbedrijven, waarbij het advies van een externe accountant is gevraagd over de bedrijfseconomische grondslagen voor kostprijsberekening en financieringsaspec-

ten. Uit dit advies, dat bij de verdere studie een belangrijke rol zal spelen, zijn de volgende interessante conclusies en aanbevelingen overgenomen.

- De exploitatie van streekwaterleidingbedrijven is in de laatste 10 jaar in het algemeen verslechterd. De relatieve positie van het eigen vermogen dat naar het oordeel van de betrokken adviseur op 10% ware te brengen, is in de laatste 10 jaar teruggelopen van 3,3% naar 1,8%.
- Bij 7 van de 14 bedrijven werd ten behoeve van het onderzoek een prognose van kosten en baten voor de eerste 5 jaren opgezet. Daaruit bleek een verdergaande verzwakking van de economische positie en een toename van de verliezen.
- In de laatste 5 jaar stegen de afschrijvingen met 20% en, schrikt u niet, de rentekosten met 54%, terwijl de overige kosten met 26% stegen, hetgeen resulteerde in een totale kostenstijging van 32%.
- Aanbevolen wordt hantering van een economische levensduur van 25 jaar, hetgeen voor de distributie-activa een afschrijvingsduur van 30 jaar zal inhouden en voor de overige activa een termijn van 16 jaar.
- Aanbevolen wordt toepassing van de annuïteitenmethode en waar nodig hantering van een coëfficiënt in gevallen, waarbij van aanvankelijke overcapaciteit sprake is.
- Geadviseerd wordt de kostenrekening af te stemmen op waardering van activa op reële prijsverhoudingen, met inachtneming van de technische ontwikkelingen.
- Voorts wordt geadviseerd de tarieven te vereenvoudigen en belangrijk te verhogen, hetgeen nodig wordt geoordeeld wegens afloop van subsidieregelingen. Daardoor wordt aan de afnemers in rekening gebracht wat op grond van een kostprijsrekening noodzakelijk is en wordt bovendien de mogelijkheid geschapen voor een bescheiden vorming van eigen vermogen.
- Ten slotte wordt in deze studie geadviseerd om via een landelijke uniforme kostprijsberekening te komen tot een algemene marktprijs voor drinkwater, waarbij wordt gewezen op het belang van coördinatie bij de bedrijfseconomische financierings- en administratieve aspecten.
- De laatste zin van het rapport luidt, en ik citeer deze met grote instemming: Een systematische voortschrijdende planning op lange termijn is hierbij onontbeerlijk.

Om u het belang van deze studie in het kader van de totale watervoorziening aan te tonen zij vermeld dat de afzet van de betrokken bedrijven 180 miljoen m<sup>3</sup> omvat en rond één miljoen aansluitingen betreft, d.i. bijna ¼ van het totaal.

#### Organisatorisch

Uit een oogpunt van organisatie kan de feitelijke toestand als volgt worden beschreven.

Ik durf nauwelijks de woorden van een actieve commissaris van een even actief waterleidingbedrijf te vermelden, die zei dat het een chaotische toestand is. Aan de hand van enkele cijfers zou ik echter de grote verscheidenheid van bedrijven en bedrijfsgrootten willen schetsen.

In de provincie Limburg, waar de zorg voor de toekomstige drinkwatervoorziening groot is, en waar de herstructurering om een actief waterbeleid vraagt, zijn thans 17 waterleidingbedrijven, waarvan er tien en productie en distributie verzorgen. Van die tien zijn 2 streekbedrijven, die het voor-nemen hebben te fuseren. De provincie Brabant heeft 2 streekbedrijven en daarnaast nog 16 andere bedrijven, waarvan er 8 minder dan 1 miljoen m<sup>3</sup> per jaar distribueren. De gemeentelijke bedrijven van Eindhoven en Tilburg distribueren elk meer dan 10 miljoen m<sup>3</sup> per jaar. Deze twee bedrijven, tezamen met 2 streekbedrijven zorgen voor 73% van de totale omzet in N.Brabant. Dat betekent dat de overige 14 bedrijven goed zijn voor slechts 27% van de totale omzet. In de provincies Overijssel en Gelderland waar

krachtige streekbedrijven voor een belangrijk deel de watervoorziening van de provincie vervullen, komen toch ook nog talrijke stedelijke bedrijven voor. Verheugend is het te konstateren dat in alle provincies en door de provinciale besturen en vanwege de bedrijven hard gewerkt wordt aan reorganisatie. Dit geldt ook voor de provincie Zuid-Holland, waar naast het modernste bedrijf van Nederland, dat van Rotterdam, en naast het eveneens zeer moderne bedrijf van Den Haag, nog een aantal van, schrikt u niet, 38 bedrijven voorkomt. En dit juist in een provincie, waar de problematiek van de toekomstige watervoorziening het grootst is. In de reeds vermelde toespraak door de Staatssecretaris werd aangekondigd dat een herziening van de Waterleidingwet in voorbereiding is om grotere mogelijkheden te scheppen om de noodzakelijke reorganisatie tot stand te brengen.

De ongelijkheid in de situatie wordt nog versterkt door de inmiddels opgerichte waterwinningsmaatschappij NV Biesbosch, die een van de grootste werken uit de toekomstige basisplannen reeds ter hand gaat nemen. Dit produktiebedrijf, dat water aan de rivier zal onttrekken, dit zal opslaan in spaarbekkens en zal transporteren naar Zeeland, West-Brabant, Rotterdam en andere afnemers in Zuid-Holland, is berekend op een jaarkapaciteit van 500 miljoen m<sup>3</sup>, hetgeen van dezelfde orde van grootte is als de totale grondwaterproduktie op dit moment door waterleidingbedrijven. Overbodig te vermelden dat aan dit projekt uitvoerige lange-termijnplanning is voorafgegaan.

Zoals u weet is de lange-termijnplanning voor geheel Nederland de taak waar het RID zich mee bezig houdt; het doet dat in samenwerking met die bedrijven, die met een deskundige staf zijn uitgerust, en in nauw overleg met de VEWIN.

Over de actieve rol, die de VEWIN en ook het KIWA spelen in de landelijke watervoorziening, heb ik reeds in de inleiding stilgestaan.

Met deze opmerkingen wilde ik de huidige situatie als beschreven beschouwen.

Uiterst summier zou ik dit deel van mijn betoog als volgt willen samenvatten:

- de eerste taak, die van de totstandkoming van de openbare waterleiding in Nederland en de volledige aansluiting kan nagenoeg als geëindigd worden beschouwd;
- de totale jaarproduktie bedraagt thans rond 1,375 miljard m<sup>3</sup>, waarvan 500 miljoen m<sup>3</sup> door talrijke grondwaterpompstations, 225 miljoen m<sup>3</sup> door enkele oppervlaktebedrijven, tezamen rond 725 miljoen m<sup>3</sup> door de openbare watervoorziening en 650 miljoen m<sup>3</sup> door de industrie zelf.
- de waterwingebieden worden bedreigd o.a. door de aanleg van wegen en transportleidingen;
- transport is bezig een groot probleem te worden;
- financieel-ekonomisch vertoont de bedrijfstak nog een achterstand; verdere discussie wordt aanbevolen;
- organisatorisch bezien is er een grote ongelijkheid in grootte van de bedrijven; de organisatie is nog te zeer afgestemd op de vroegere lokale aard en de primaire thans afgeronde taak en bij uitzondering afgestemd op het nationale karakter en de toekomstige taken van de watervoorziening.

## TOEKOMST

### Integrale aanpak

Het is bekend, dat het RID een basisplan voor de toekomstige watervoorziening van Nederland voorbereidt. Velen van u zijn bij dat werk betrokken, hetzij door actieve deelneming in werkgroepen, zoals bv. die voor de verbruiksramingen, hetzij door medewerking aan regionale basisplannen. Dan kent u het gevaar, dat het jaar 2000 als een eindstation wordt beschouwd, waarbij alle ontwikkelingen stoppen, en het gevaar, dat de geproduceerde cijfers voor het

bevolkingsverbruik en het industrieel verbruik als vaste grootheden worden beschouwd en een eigen leven gaan leiden. U kent de cijfers: het toekomstig verbruik wordt geschat op 4 à 5 miljard m<sup>3</sup> per jaar, de grondwaterwinning zal maximaal 1,5 miljard m<sup>3</sup> bedragen, derhalve is aanvulling nodig uit oppervlaktewater van rond 2,5 tot 3 miljard m<sup>3</sup>. Het oppervlaktewater betekent voor Nederland de Rijn en de Maas, waarbij wij in ons achterhoofd ook nog denken aan brak en zout water. In die vergelijking van enerzijds de behoeften en anderzijds de mogelijkheden voor aanvulling komt dan het basisplan voor de watervoorziening van Nederland. Over dit basisplan zou ik vandaag niet willen spreken. Vandaag zou ik willen wijzen op het voortschrijdende karakter dat het werk aan de basisplannen moet hebben. Dit dynamische aspect bestaat uit een voortdurende bezinning over het toekomstige maatschappijbeeld. Door de makers van basisplannen worden voortdurend vragen gesteld over dat maatschappijbeeld in 2000 en 2010 enz. Om daaruit dan de waterverbruiken te kunnen afleiden. De onzekerheden daarover zijn groot.

Vergelijking met het buitenland bv. Amerika of Zweden is wel interessant, maar geeft nauwelijks een betrouwbare maatstaf voor de verbruiksraming. Desondanks zal de onnauwkeurigheid van de raming van het waterverbruik, afgeleid uit aantal en leefwijze van de inwoners, niet zo groot zijn. Veel moeilijker dan deze prognose is de raming van het industrieel verbruik langs futurologische weg. Ook hier weer worden door de ontwerpers van basisplannen vele vragen gesteld. Ik noem u: welke is de rol van Nederland in West-Europa aan het eind van deze eeuw? Welke rol speelt de industrie in de maatschappij van 2000? Welke industrieën zullen zich dan in Nederland bevinden? En in welke mate? Welke technieken zullen bij de processen van de verschillende bedrijfstakken worden toegepast? Wat is bij dat alles het effect op het waterverbruik? — Hoe simpel deze vragen ook zijn, het blijkt onmogelijk daar thans antwoord op te geven.

Zowel voor het RID als voor de bedrijven, die de werken moeten dimensioneren, uitvoeren en financieren, zou het gewenst zijn over die informatie te beschikken.

De industrieën echter plannen in de regel niet verder dan 5 jaar, zodat opgaven van waterverbruik met een enigszins bindend karakter in de regel niet verder gaan dan de eerste 5 jaar. Hieruit kan opnieuw gekonkludeerd worden dat de werken uit basisplannen risikodragend zullen zijn daar zij als regel niet gebaseerd zijn op lang lopende leveringskontrakten. De vraag in hoeverre financiering van Rijkswegen dient te geschieden laat ik thans rusten. Wel konkludeer ik dat op dit moment van de zijde van de konsumenten geen bruikbare opgave van het waterverbruik in het jaar 2000 kan worden verwacht. De verantwoordelijkheid voor de ramingen van het toekomstig verbruik ligt derhalve geheel bij de opstellers van basisplannen en bij de bedrijven. De onvolledige informatie over de maatschappijstructuur van het jaar 2000, het ontbreken van wetenschappelijke futurologische technieken en het ontbreken van statistisch materiaal om de grootte-orde van de waterverbruiken te bepalen, dwingen tot het aanvaarden van de bestaande doch onvolkomen prognose-technieken.

Intensieve samenwerking tussen al diegenen die zich met het toekomstbeeld bezig houden is dringend gewenst, evenals de algehele en consequente aanvaarding van het beginsel van de lange-termijnplanning.

Anders gezegd: de planning voor de watervoorziening is niet langer te zien als een op zichzelf staande activiteit; zij wordt meer en meer een onderdeel van een integrale aanpak voor de inrichting van het Nederlandse grondgebied. De weg is lang en veel geduld zal nodig zijn om tot die geïntegreerde lange-termijnplanning te geraken. De daartoe benodigde technieken zullen moeten worden ontworpen dan wel bruikbaar gemaakt voor toepassing in Nederland. Toch is nu reeds een ontwikkeling aan te wijzen, welke gaat naar die meer geïntegreerde aanpak.

## Water en industrialisatie

Na deze wat algemene opmerkingen het volgende.

Het water speelt nu al een rol van betekenis bij de industrialisatie van Nederland. De hoeveelheden, die nodig zijn voor de industrieën in het noorden des lands, in Limburg en in het westen van Nederland, zijn van zo'n omvang, dat en voor de overheid vanwege de te verrichten investeringen en voor de industrie vanwege het aandeel in de kostprijs, het water een van de vestigingsfactoren is geworden.

De rol van het water in de industrialisatie van Nederland blijkt ook uit de ramingen van het toekomstig waterverbruik. Van de 4,5 miljard die in de toekomst nodig is, zal 3 miljard voor de industrie zijn bestemd en 1½ miljard voor de bevolking.

Gesteld kan worden, dat van onder de basisplannen begrepen werken een capaciteit van 3 miljard m<sup>3</sup> in het jaar 2000 nagenoeg geheel bestemd zal zijn voor levering aan de industrie. Dit houdt in, dat de werken van basisplannen een infrastruktureel karakter bezitten. De werken dienen te worden aangelegd, investeringen moeten gedaan om een beoogde mate van industrialisatie te bereiken.

Er zij op gewezen dat watervraagstukken een rol dienen te spelen bij het beleid t.a.v. regionale economische gebieden. Met het economisch aspekt zal de watervoorziening zich dan ook steeds meer gekonfronteerd zien. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de eisen, die aan een waterleidingbedrijf gesteld moeten worden. De belangrijkste daarvan is de eis, dat de leiding van het bedrijf op het juiste niveau de belangen van de watervoorziening kan bepleiten en binnen de regio tot hun recht kan doen komen.

## Water en milieubescherming

Een tweede aspekt dat ik zou willen noemen, is de toenemende aandacht, die de watervoorziening in het kader van de waterhuishouding vraagt, waarbij de bescherming van het milieu van eminent belang is. Ook hiervoor geldt, dat een integrale aanpak van lange-termijnplanning noodzakelijk is. Deze aanpak zal moeten inhouden formulering van de doelstellingen op lange termijn en de wegen, waarlangs deze doelstellingen moeten worden bereikt. Vanuit het standpunt van de konsument zullen hogere eisen worden gesteld aan de kwaliteit van het af te leveren produkt en voor de grotere uniformiteit van de kwaliteit.

## Situatie 2000

Om te voldoen aan de toelichting op de agenda zal ik trachten in het kort het beeld van de watervoorziening, zoals die in het jaar 2000 zou kunnen zijn, te schetsen. Ook hier beperk ik mij tot enkele punten. Watervoorziening is een nationale aangelegenheid. Daarover zal dan geen discussie meer zijn. Wat de produktie betreft, de grondwaterwinning zal aan het eind van de mogelijkheden zijn gekomen, de bescherming zal dan afdoende zijn geregeld. Daarnaast zal rond 3 à 4 miljard m<sup>3</sup> geproduceerd worden in zeer grote eenheden van 100 tot 500 miljoen m<sup>3</sup> capaciteit. Deze grote eenheden zijn spaarbekkens langs de rivieren, in het Delta-meer en het IJsselmeer, infiltratiewerken in de duinen en in de zandgronden, waar vooral de Veluwe een belangrijke plaat kan innemen. Ook voor het oppervlaktewater geldt dat de zorg voor de kwaliteit het belangrijkste zal zijn. Het is te hopen dat de huidige strijd tegen de vervuiling dan plaats gemaakt zal hebben voor een doeltreffend beheer van de waterkwaliteit in de stroomgebieden van de Rijn en de Maas. Vanuit de produktiecentra zal het water en gros worden geleverd naar een beperkt aantal waterleidingbedrijven, die de afgenomen hoeveelheden samen met de winning binnen het eigen verzorgingsgebied verder distribueren en verkopen.

Ontzoutingsinstallaties zullen op meerdere plaatsen en volgens verschillende principes een belangrijke rol spelen bij de kwaliteitsverbetering. Er van uitgaande dat Nederland, wat de waterhuishouding betreft een eenheid is, en dat de water-

voorziening een onderdeel is van de waterhuishouding en milieubescherming en voorts dat er een nauwe relatie is tussen de watervoorziening en de inrichting van ons land, kortom, dat watervoorziening een nationale zaak is, kan worden gekonkludeerd dat het aantal bedrijven zeer gering zal zijn. Te denken valt aan, maar dit is een ver verwijderd toekomstbeeld, aan 5 of 6 regionale bedrijven bv. 1 voor het noorden, omvattende Groningen, Friesland, Drente, 1 omvattende Overijssel en een deel van Gelderland, 1 omvattende Gelderland en Utrecht, 1 omvattende Noord-Holland en een deel van Zuid-Holland, 1 omvattende Zuid-West-Nederland, het zgn. Delta-gebied, 1 omvattende Brabant en Limburg. Deze grote regionale bedrijven werken samen in het verkrijgen van de grondstof in één gemeenschappelijke produktie-maatschappij, die de grote werken voorbereidt, uitvoert en exploiteert. Met die organisatie van de openbare drinkwatervoorziening zullen dan ook de toepassingen van gezonde bedrijfseconomische en financieringskwesties zijn gewaarborgd. Uniformiteit van tarieven zal dan wellicht een realiteit zijn. Uit dit toekomstbeeld dat een van de vele toekomstbeelden is, kan wellicht een taakstelling voor nu worden afgeleid. Ik nodig u gaarne uit om ook uw fantasie aan het werk te zetten en ik zou het op prijs stellen het resultaat daarvan te vernemen.

Nu ik aan het slot van mijn voordracht kom, zou ik zelf een aantal taakstellingen als even zovele aanbevelingen willen formuleren.

## KORTE-TERMIJN AANBEVELINGEN

Het is toegestaan voor aanbevelingen voor nieuwe of bestaande taken bij zichzelf te beginnen.

### Taak Rijksoverheid

Ik zou dan de volgende aanbevelingen willen doen voor de taken, die op korte termijn door de Rijksoverheid maar meer in het bijzonder door het RID moeten worden gerealiseerd.

### Basisplannen

Wat betreft de basisplannen dient het accent te worden gelegd op het dynamisch karakter van de lange-termijnplanning; voorts dient de ontwikkeling naar een integrale planning te worden bevorderd, zowel op het terrein van de ruimtelijke ordening, industrialisatie als dat van het kwantitatief en kwalitatief waterbeheer en de milieubescherming. Ontwikkelingen op het gebied van inclusief waterbeheer, als door Haverkate aanbevolen, dienen met belangstelling te worden gevolgd. Dat is de ontwikkeling naar een „total water management”.

Het basisplan voor de toekomstige watervoorziening zal naast een visie op lange termijn een concreet werkprogramma moeten bevatten voor een korte termijn. Vanwege de zojuist bedoelde integrale aanpak zal aan de economische afweging van verschillende alternatieven meer aandacht moeten worden besteed. Uitwerking van verschillende alternatieven in een geïntegreerde lange-termijnplanning is een zo complexe zaak dat technieken uit de operations research toegepast zullen moeten worden. De variabelen liggen zowel in het totale toekomstbeeld als in de waterleidingstechniek, als in de economische en technische omstandigheden.

Uiteraard zal ter waarborging van de uitvoering van het basisplan een wettelijke basis vereist zijn, welke spoedige totstandkoming moet worden bepleit.

Tenslotte zullen moderne vormen van het kwaliteitsbeheer van zowel grond- als oppervlaktewater moeten worden werkstelligd.

### Reorganisatie

Een tweede hoofdtaak is gelegen in het bevorderen van de reorganisatie van de waterleidingbedrijven op de middellange termijn, waartoe herziening van Hoofdstuk III van de Waterleidingwet waarschijnlijk de mogelijkheden zal bieden. Op de termijn van 10 à 15 jaar zou gedacht kunnen worden aan 1 à 2 bedrijven per provincie, welke bedrijven dan rede-

lijkerwijs gesproken zullen voldoen aan de eisen, die door dr. Kruisinga, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid, werden genoemd in zijn lezing voor de VEWIN. Met deze reorganisatie worden betere waarborgen geschapen voor integratie van de watervoorziening in het kader van provinciale activiteiten.

#### **Speurwerk**

Tenslotte zal als gevolg van de ingewikkeldheid van de technische, biologische en chemische problematiek van de watervoorziening een uitgebreid onderzoekprogramma nodig zijn. Dit onderzoekprogramma, dat in samenwerking met de waterleidingbedrijven reeds wordt geformuleerd, is onmisbaar bij de opstelling van basisplannen.

Programmering van de activiteiten en opstelling van een juiste organisatie voor de uitvoering ervan zullen naar ik vertrouw op korte termijn gerealiseerd worden.

#### **Bedrijven**

Wat de bedrijven betreft zou ik uiteraard met iets meer voorzichtigheid en voorbehoud de volgende aanbeveling willen doen.

In de eerste plaats bezinning en discussie over de toekomstige rol van het water en de wijze, waarop de ook door de bedrijven bepleite integratie zou kunnen worden gerealiseerd op regionaal gebied.

Ten tweede zie ik als belangrijke opgave voor de bedrijven zelf de taak om uit eigen vrije wil te komen tot grotere organisatorische eenheden, waarbij het belang van het in één hand zijn van distributie en productie niet moet worden onderschat. Bij de grotere eenheden zal het mogelijk zijn om meer dan in het verleden een lange-termijnplanning voor de watervoorziening van het betrokken gebied op te zetten, waardoor het mogelijk wordt de verschillende mogelijkheden technisch en economisch te evalueren, moderne bedrijfs-economische principes toe te passen, kostprijbeginselen en financieringsproblemen naar de eisen van de tijd op te lossen en in het nationale patroon een rol van betekenis te spelen. Vooral van belang is naar mijn mening de planning voor de personeelsbestanden. Bij de groei van de huidige situatie van 140 bedrijven naar de als doel gestelde situatie van 15 à 20 bedrijven, kan een planning voor de personeels- en organisatorische aspecten niet ontbreken. Wellicht ligt

hier een taak voor de bedrijven en de VEWIN. Er is ook op dit terrein behoefte aan statistisch materiaal maar nog meer aan de verwerking van het voorhanden zijnde materiaal. Ook voor de bedrijven geldt tenslotte dat onderzoek naar nieuwe technieken in samenwerking met het Rijk een van de belangrijkste taken gaat worden, welke samenwerking uiteraard onverminderd laat de eigen verantwoordelijkheid van de bedrijven voor de toekomstige watervoorziening.

Voorts moge het organisatorisch aspect van de verwezenlijking der basisplannen appelleren aan de verbeeldingskracht van de bedrijven om tijdig de mogelijkheden te scheppen voor de uitvoering van werken.

#### **Industrie**

Tot besluit kom ik tot de aanbeveling voor de industrie. Ook de industrie zou ik willen uitnodigen om aan de lange-termijn-planning en dat is in dit geval de planning voor 20 à 30 jaar, actief medewerking te geven. Daarbij komen de vraagstukken van hergebruik en de kwaliteitseisen als de belangrijkste twee naar voren. Ook bepleit ik een actieve samenwerking met de waterleidingbedrijven bij de opstelling van prognoses en een gezamenlijke benadering van de vraagstukken van waterafname en waterlozing.

Deze samenwerking moge ik ook bepleiten in het allervoegste stadium van vestiging van de industrieën, opdat de bedrijven actief mee kunnen werken bij de inrichting van nieuwe industrie-terreinen en het scheppen van een goed industrieel klimaat.

Uit het voorgaande kan de industrie de wens tot het sluiten van lang lopende kontrakten zelf wel afleiden, zodat ik die niet in mijn aanbeveling behoef op te nemen.

#### **Slotopmerking**

Samenvattend zou ik willen stellen dat en de bedrijven en het Rijk t.a.v. de watervoorziening reeds doende zijn zich voor te bereiden op de toekomstige taken, dat nog te veel historisch gegroeide situaties bestaan, zodat tijdige aanpassing nodig is, niet als doel op zichzelf maar bovenal om kondities te scheppen, die een toekomstige watervoorziening naar behoren zullen waarborgen, technisch d.i. naar hoeveelheid en kwaliteit, economisch d.i. met optimaal profijt bij een minimum aan inspanning, sociaal d.i. met het maximum aan genoegen van alle betrokkenen.